

**«6D011600 – География» мамандығы бойынша философия докторы
(PhD) дәрежесін алу үшін Салбырова Макпал Токтарбеккызының
«Географияны оқытуда ақпараттық - коммуникациялық
технологияларды қолданудың теориялық және әдістемелік негіздері»
тақырыбында жазылған диссертациялық жұмысына ресми
рецензенттің**

СЫН ПІКІРІ

**1. Зерттеу тақырыбының өзектілігі және оның жалпы ғылыми
және жалпы мемлекеттік бағдарламалармен байланысы.**

Елбасы Н.Ә. Назарбаев «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» тақырыбындағы 2017 жылғы 31 қантардағы Жолдауында ең алдымен, білім беру жүйесінің рөлі өзгеруге тиіс. Басты міндет білім беруді экономикалық өсудің жаңа моделінің орталық буынына айналдырып, IT-білімді қалыптастыруға баса көніл бөлу керек» деп білім саласының алдында тұрған зор міндеттерді айқындалап берді.

Қазіргі заманғы қоғам жаһандық ақпараттандыруда карқындалап дамып келе жатыр. Әлеуметтік, экономикалық және технологиялық даму процестері білім беру жүйесінде тиісті өзгерістерді талап етеді. Еліміздегі білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне кіруге бағытталған дамудың жаңа кезеңін өтуде. Осыған орай, ақпараттандыру қазіргі білім беру жүйесінің басты бағыттарының бірі білім саласында ақпараттық технологияларды кеңінен қолдану, оқыту мен білім беруді жылдамдатуда шешуші құралы болып табылады.

Дәстүрлі, әдістемелік және дидактикалық жүйелерге қарағанда оқытудың жаңа технологияларын пайдалану барған сайын үлкен мәнге ие болуда. Болашақ мұғалімдердің міндеті оқыту технологияларын күнделікті іс-тәжірибеде ұтымды қолдана алуы мен ақпараттық-коммуникациялық технологияларды өзінің кәсіби іс-әрекетінде орынды пайдалана білуі.

Білім беруді ақпараттандырудың негізгі мақсаты - ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану негізінде бірыңғай ақпараттық ортаны құру арқылы білім сапасын арттыру. Бірыңғай ақпараттық білім беру ортасы ол қоғамды және оқу орындарын, мұғалімдерді, білім алушыларды технологиялық құралдармен ақпараттық жабдықтауды қамтамасыз ететін телекоммуникациялық ортада компьютерлік техниканы пайдалану.

Осы тұрғыдан алғанда Салбырова Макпал Токтарбеккызының «Географияны оқытуда ақпараттық - коммуникациялық технологияларды қолданудың теориялық және әдістемелік негіздері» атты (PhD) философия докторы ғылыми дәрежесін алу үшін даярлаған диссертациясының тақырыбы бүгінгі әлемдік бәсекеге қабілетті мамандарды даярлауда өте көкейкесті болып табылады.

2. Диссертацияларға қойылатын (Ғылыми дәрежелер беру ережелерінің 9-10 тармағында және ғылыми қызметкерлердің тиісті мамандықтарының төлкүжаттарында) талап деңгейіндегі ғылыми нәтижелер.

Зерттеу жұмысының барысында ізденушінің мынадай ғылыми нәтижелерге қолы жеткен:

Біріншіден, отандық және алыс-жақын шетелдік ғалымдардың философиялық, педагогикалық-психологиялық, әдістемелік зерттеулерінің теориялық-әдіснамалық мазмұнына жан-жақты талдау жасай келіп, білім беруді цифрандыру жағдайында оқыту үдерісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану мәселелеріне теориялық талдау жасалды;

Екіншіден, оқыту үдерісінің көрнекілігін арттыруға, білім алушылардың оку әрекеттерін ынталандыру арқылы олардың белсенділігін дамытуға, ақпараттық мәдениеттілігін қалыптастыруға бағытталған ақпараттық-коммуникациялық технологияларды географияны оқыту үдерісінде тиімді қолдану жағдайы айқындалды;

Үшіншіден, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды географияны оқыту үдерісінде қолданудың құрылымдық- мазмұндық моделін жасалып оның тиімділігін тәжірибелік эксперименттік жұмыс арқылы дәлелдеп, ұсыныстар берген.

3. Изденушінің диссертацияда тұжырымдалған әрбір ғылыми нәтижесінің, тұжырымдары мен қорытындыларының негізделуі және шынайылық дәрежесі.

Бірінші нәтижесінің негізделуі және шынайылығы ізденушінің зерттеу аясында, зерттеу жұмысының теориялық-әдіснамалық негізі ретінде «ақпарат» және «ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» ұғымдарына талдау жасай отырып, білім берудегі орнын айқындаған. Сонымен қатар, диссертант өзіндік ой пікірлерін тұжырымдап, теориялық тұрғыдан өзіндік қорытынды жасай білгендейтінде.

Екінші нәтижесінің негізделуі және шынайылық дәрежесі - географиялық білім беруде оқытудың құрылымдық- мазмұндық моделінің өзірленуі, оның білімдік мазмұны білім алушылардың білім сапасы деңгейін арттыруға бағытталғында.

Үшінші нәтижесінің негізделуі және шынайылық дәрежесі – Мектеп географиясының жаңартылған мазмұнына сәйкес ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданудың әдістемелік жүйесі дайындалды. Яғни, бір-бірімен өзара байланысқан компоненттерден тұратын дидактикалық құрылым. Олар оқыту мақсаты мен географиялық білім беру мазмұнын, әдістерін, құралдарын және оқытуды ұйымдастыру формаларын құрайды. Зерттеу жұмысының нәтижелерін жалпы білім беретін мектептерде, орта және жоғары кәсіптік білім беру мекемелерінде, педагог кадрларды даярлау және олардың біліктілігін арттыру жүйесінде кеңінен пайдалануға болатындығында.

4. Диссертацияда тұжырымдалған әрбір ғылыми нәтиженің (қағиданың) және қорытындылардың жаңалық дәрежесі.

Ізденуші М.Т. Салбырованың әрбір ғылыми нәтижесінің тұжырымдары мен қорытындыларының жаңалық дәрежесіне тоқталатын болсақ, *бірінші ғылыми нәтиже жаңа*. Себебі докторант білім беруді цифрландыру жағдайында оқыту үдерісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану мәселелеріне теориялық талдау жасап, «ақпарат» және «ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» ұғымдарының мәні мен мазмұнын теориялық-әдіснамалық түргыда нақтылаған. Бұл мектептегі географияны оқытуда ақпараттық - коммуникациялық технологияларды қолданудың теориялық және әдістемелік негіздерінің мазмұнын толықтыра түседі.

Екінші ғылыми нәтиже де жаңа. Өйткені, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды география пәнін оқыту үдерісінде қолданудың мазмұндық - құрылымдық моделі негізінде әдістемелік жүйесі жасалды. Бұндағы ізденушінің мақсаты, болашақ география пәні мұғалімінің әдістемелік іс-әрекетін қамтамасыз ету үшін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданудың теориялық негіздерін менгерту және тәжірибелік құзіреттіліктерін қалыптастыру болып табылады.

Үшінші нәтиженің жаңалық дәрежесі жаңа. Олай дейтін себебіміз, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды географияны оқыту үдерісінде қолдану жағдайы айқындалды, соның негізінде білім алушылардың білімдерін тексеріп, бағалауға мүмкіндік беретін «Macromedia Flash», «3ds max», «Delphi» компьютерлік бағдарламаларына негізделген электрондық оқыту құралы дайындалды. Web технологиялар мен HTML тілін пайдалана отырып «8 сынып: География» оқулығы бойынша дайындалған электронды оқыту құралы 6 бөлім, 54 тақырып және түсініктер сөздігі мен тест тапсырмаларынан тұрады, сонымен қатар әр тақырыптардан соң тапсырмалар мен бейнематериалдар және интербелсенді тапсырмалар беріледі .

5. Диссертациялық жұмыс нәтижелерінің теориялық және практикалық маңыздылығы.

Диссертациялық жұмыстың нәтижесінде:

- Білім беруді цифрландыру жағдайында оқыту үдерісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану мәселелеріне теориялық түргыда талдау жасалып, ақпараттық-коммуникациялық құзыреттердің теориялық, практикалық және аксиологиялық компоненттері, деңгейлері және олардың қалыптасуының өлшемдері анықталды.

- Мектеп географиясының жаңартылған мазмұнына сәйкес ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданудың әдістемелік жүйесі дайындалды. Ол білім алушылардың әлеуеті мен табиғи қалыптарын дамытудың ыңғайлы, қауіпсіз шарттарын қамтамасыз етуге бағытталуы қажет. Бұдан ақпараттық - коммуникациялық технологияларды тиімді қолдана алатын, оқыту мазмұнын, формаларын және әдістердің тиімдісін

таңдай алатын, білім алушының оқу-танымдық үдерісін тиімді жүзеге асыратын тұлғаны даярлау қажеттілігі туындейді. Зерттеу жұмысының нәтижелерін жалпы білім беретін мектептерде, орта және жоғары кәсіптік білім беру мекемелерінде, педагог кадрларды даярлау және олардың біліктілігін арттыру жүйесінде кеңінен пайдалануға болады.

6. Диссертацияның негізгі тұжырымдары мен қорытындыларының жарияланымда расталуы

Диссертация материалдары бойынша жарияланған еңбектер саны – 16, оның ішінде Қазақстан Республикасының білім және ғылым саласын бақылау комитеті тізіміндегі басылымдарда – 3, халықаралық конференцияларда – 12 (шетелдік – 8), Scopus базасына кіретін журналдарда – 1 мақала жарияланған.

7. Диссертация бойынша кемшіліктер мен ұсыныстар.

Дегенмен диссертациялық жұмыстың мазмұны мен құрылымына байланысты мына төмендегідей ескертпелерді атамақпаз:

1. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды географияны оқыту үдерісінде қолданудың құрылымдық - мазмұндық- моделі ашып жазылса.
2. ЭОҚ жасау тұжырымдамасы көрсетілмеген.
3. Диссертация мазмұнында стилдік, грамматикалық қателер кездеседі.

Алайда, бұл көрсетілген ескертпелер диссертацияның жалпы ғылыми құндылығын төмендетпейді.

8. Диссертацияның «Ғылыми дәрежелер беру қағидаларының» талаптарына сәйкестігі.

«6D011600 – География» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған Салбырова Макпал Токтарбеккызының «Географияны оқытуда ақпараттық - коммуникациялық технологияларды қолданудың теориялық және әдістемелік негіздері» тақырыбында жазылған диссертациялық жұмысының ғылыми жаңалығы мен практикалық маңыздылығы дәйекті, өз бетімен орындалған, жан-жақты зерттелген қолданбалы мәні бар, аяқталған жұмыс деп есептеп, оның авторын «6D011600 – География» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық деп есептеймін.

Ресми рецензент,

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия

ұлттық университетінің

«Физикалық және экономикалық география»

кафедрасының профессоры,

педагогика ғылымдарының докторы

Саипов А.А.

Д.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ

ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

КОЛДЫР АСТАЙНЫҢ

Елдің жаңын... Оның
М. Нуржанова